

Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK)

Wetsvoorstel om de bescherming van het gezin in de Grondwet op te nemen

1. Wat is de aanleiding?

De aanleiding om het gezin op te nemen in de Grondwet is de problematiek van de uithuisplaatsingen als gevolg van de kinderopvangtoeslagaffaire, maar de problematiek als zodanig geeft al veel langer reden tot zorg. De doorgaans beperkte aandacht voor het gezin in de politiek is een belangrijke achtergrond van dit wetsvoorstel.

2. Wie zijn betrokken?

In de toelichting is beschreven dat verschillende organisaties, wetenschappers en adviezen zich al geruime tijd zorgen maken over de gebrekkige rechtsbescherming van gezinnen bij maatregelen van kinderbescherming. Ook is in de toelichting verwezen naar rapporten, bijvoorbeeld van het Sociaal en Cultureel Planbureau, die aangeven dat de overheid te weinig oog heeft voor de gevolgen van beleid voor gezinnen. Er is in Nederland overigens geen erkende of aangewezen organisatie meer die zich in het bijzonder op (het onderzoek naar) de positie van het gezin richt.

3. Wat is het probleem?

In tegenstelling tot vrijwel alle andere Europese landen kent Nederland geen grondwettelijke regeling over het gezin. Daardoor ontbreekt ook een grondwettelijk criterium voor het ingrijpen in het gezinsleven. Bovendien is de verantwoording door de overheid van de gevolgen van beleid en wetgeving voor het gezin beperkt en gebrekkig. Daardoor ontbreekt het aan een weloverwogen en samenhangend gezinsbeleid.

4. Wat is het doel?

Het doel is allereerst het verankeren van het recht op gezinsleven en het stellen van een duidelijke norm voor het beperken van dat recht. Daarmee is de rechtsbescherming van ouders en kinderen gediend. Dat geldt overigens ook voor het uitgangspunt dat ieder het recht heeft zijn biologische ouders te kennen. Bovendien wil het wetsvoorstel de positie van het gezin veel duidelijker aan bod laten komen in de politiek. Dat gebeurt heel concreet door de regering te verplichten jaarlijks een Staat van het gezin op te stellen en aan te bieden aan de Staten-Generaal, zodat een gedegen debat over het gezin gevoerd kan worden.

5. Wat rechtvaardigt de overheidsinterventie?

De overheid is gehouden de grondrechten van burgers te waarborgen. De initiatiefnemer vindt het tegen die achtergrond opmerkelijk dat de Grondwet juist zwijgt over de positie van het gezin. Het wetsvoorstel wil daar verandering in brengen. Verder hebben het beleid en de wetgeving op allerlei manieren invloed op het gezin. De initiatiefnemer vindt dat de overheid daarvan expliciet rekenschap moet gaan geven.

6. Wat is het beste instrument?

Voor de bescherming van grondrechten speelt de Grondwet een cruciale rol. In de toelichting legt de initiatiefnemer uit dat een regeling ter bescherming van gezinnen niet symbolisch is,

maar daadwerkelijk meerwaarde heeft ten opzichte van artikel 8 van het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens (EVRM). Om de regering en de wetgever te instrueren om de bescherming van het gezin te garanderen en daarover verantwoording af te leggen is een regeling in de Grondwet ook aangewezen. De politieke praktijk van de afgelopen decennia laat zien dat de aandacht voor het gezin niet afhankelijk gemaakt kan worden van politieke wil.

7. Wat zijn de (neven)gevolgen voor burgers, bedrijven, overheid en milieu?

Het criterium voor het ingrijpen in het gezinsleven door maatregelen van kindbescherming vraagt na aanvaarding van het wetsvoorstel om heroverweging van de wetgeving. Die wetgeving heeft allereerst betekenis voor ouders en kinderen, maar ook voor de werkwijze van organisaties in de jeugdhulp en de jeugdbescherming.

Het wetsvoorstel draagt eraan bij dat gezinnen veel duidelijker dan voorheen onderdeel zijn van de overwegingen bij het ontwikkelen van beleid en wetgeving. Dat komt de positie van het gezin ten goede. Na aanvaarding van het wetsvoorstel zal bezien moeten worden of de belangen van het gezin op de verschillende relevante gebieden voldoende tot hun recht komen. De jaarlijkse Staat van het gezin is daarvoor een goed middel.